

Aleksandra Horvat*

UDK 023.331.54

PROFESIONALIZACIJA BIBLIOTEKARSKOGA ZANIMANJA

PROFESSIONALIZATION OF LIBRARIANSHIP

SAŽETAK

Model idealne profesije, poput medicine ili prava, kojoj se zanimanja i tzv. poluprofesije žele približiti, počiva na pretpostavci da postoje neke značajke inherentne profesiji, a nezavisne od povijesnih i društvenih uvjeta u kojima profesija nastaje i djeluje. No, taj model ne može objasniti zašto se bibliotekarsko zanimanje koje ima sve značajke potrebne za konstituiranje profesije često smatra poluprofesijom. Prihvatljivija je, stoga, ona sociološka definicija koja profesiju tumači kao zanimanje što ga karakterizira visok stupanj kohezije i samokontrole te postojanje ideologije. Profesionalizaciju se tada može tumačiti kao proces stjecanja kontrole nad zanimanjem. Bibliotekarstvo karakterizira gotovo posvemašnja odsutnost kolegijalne kontrole, jer kontrolu obavljaju posrednici: državni organi i društvene institucije. Odsutnost samokontrole u bibliotekarskoj se struci u nas očituje u otvorenosti pristupa u struku neprofesionalcima, činjenici da obrazovanje za struku organiziraju i izvode pripadnici drugih profesija i tomu da se interesi institucija pretpostavljaju interesima struke. Potpuna je profesionalizacija bibliotekarske struke moguća ako članovi profesije pronađu primjerene odgovore na ključna pitanja koja se odnose na identitet i budućnost bibliotekarstva i bibliotekara, odnos prema bliskim, ali distinktivnim profesijama i odnos prema suvremenoj tehnici i njenoj primjeni.

SUMMARY

Established professions like medicine or law represent the model of ideal profession for other occupations and semiprofessions. This model is based upon the assumption that professions exhibit inherent characteristics, which are independent of social and historical conditions. However, the model has not proved to be adequate for librarianship, which has persistently been labeled semi-profession, although it has demonstrated all the characteristics required for a profession. Therefore, another more acceptable model has been accepted, i. e. the one which is based upon the sociological definition of the profession as an occupation characterized by a high degree of cohesion and self-control and its own ideology. It has been stated that collegiate control is almost nonexistent in Croatian librarianship and the fact has been related to the state and institutional control in the field. The lack of professional control has been related to :

- open access to the profession (non-professionals are regularly accepted in the profession)
- the fact that education for the profession is being partly organized by the non-librarians
- the fact that institutional interests have been given priority over the professional interests.

*Pozvano predavanje na stručnom dijelu 27. skupštine HBDA, Dubrovnik, 12-14. travnja 1989.

The professionalization of librarianship is envisaged if librarians can find proper answers to the vital questions concerning identity and future of the librarianship and librarians, its relation towards related but distinct professions, such as the information profession, the acceptance of modern technology and its place in libraries.

Riječ profesija u suvremenim se rječnicima tumači kao stalno zanimanje.¹ Opća enciklopedija Jugoslavenskoga leksikografskoga zavoda, na primjer, definira profesiju kao intelektualnu ili manualnu djelatnost koja se obavlja kao stalno zanimanje i služi kao izvor prihoda za podmirenje troškova života.² Profesionalac je, pak, čovjek koji je nešto izabrao za svoje stalno, osnovno zanimanje. U sociološkoj se literaturi međutim, pravi distinkcija između zanimanja i profesije. Zanimanja se utvrđuju kao različite društvene uloge koje postaju prepoznatljive kad se nabroje i opišu poslovi što ih pojedinac obavlja u nekom zanimanju. Opis poslova zapravo pokazuje zbog čega je određeno zanimanje potrebno društvu.³ Zanimanja se razlikuju po stupnju kohezije i opsegu kontrole što je imaju nad svojim pripadnicima. Zanimanja s visokim stupnjem kohezije i kontrole koja počivaju na utvrđenoj ideologiji, koju dijele pripadnici zanimanja, obično se svrstavaju u profesije. Ideologija zanimanja jest tumačenje odnosno interpretacija zanimanja koju su usvojili pripadnici tog zanimanja, ali i javnost. Ideologija tumači specifične djelatnosti zanimanja, naglašava njegovu važnost, opravdava njegovu ulogu u društvenoj okolini i osigurava osjećaj vrijednosti među pojedincima u zanimanju i u javnosti.³

Oblikovanje i diseminacija zajedničke ideologije središnja je kategorija u razvoju profesije kao distinktivne društvene kategorije koja ima izraženu svijest o sebi⁴. Tradicionalne profesije, poput medicine ili prava, počivaju na ideologiji službe. Karakteristike ovih profesija ustanovljenih u 19. stoljeću (iako kao zanimanja postoje mnogo ranije) služe i danas mnogim zanimanjima koja žele postati profesije kao mjerilo za utvrđivanje vlastite profesionalizacije. Sociološka literatura obiluje popisima značajki što ih zanimanje koje želi biti priznato profesijom, navodno, mora imati. Razni autori, međutim, navode različite značajke i pridaju im različitu vrijednost. U istraživanju rađenom 1964. Millerson je naveo 23 značajke za koje pojedini autori tvrde da su prijeko potrebne za konstituiranje profesije. One koje se javljaju u većine autora jesu:

- postojanje sistematiziranoga znanja i vještina koje se mogu prenijeti podučavanjem,
- organizirani sustav izobrazbe i provjere znanja kandidata, stručno društvo,
- orijentacija prema pružanju usluga javnosti,
- samokontrola profesije koja se provodi na osnovi etičkoga kodeksa.

Obaveznom karakteristikom često se smatra i postojanje žargona, posebnoga jezika struke te specijaliziranih komunikacijskih kanala⁵.

U literaturi se često spominju Flexnerovi kriteriji za profesiju koji datiraju još iz 1915⁶:

- individualna odgovornost za složene intelektualne postupke,
- izvođenje znanja iz koje znanosti,
- usmjerenost praktičnim i dobro definiranim ciljevima,
- postojanje tehnika koje se mogu prenijeti učenjem,
- samoorganiziranost, kontrola i disciplina,
- altruistička motivacija.

Barber kaže da je profesionalno ono znanje koje u najvišem stupnju pokazuje:

- složenost znanja,
- orijentiranost na zajednicu,
- samokontrolu,
- vlastiti sustav nagrađivanja u kojem počasne nagrade imaju prednost pred novčanima⁷.

Duman govori o postojanju specijalne vještine čijom se primjenom mogu riješiti stanoviti problemi korisnika i o odnosu ovisnosti između korisnika i profesije, koji je reguliran sustavom profesionalne etike, čiji je cilj osiguranje kvalitete usluga⁴.

Dunkerley karakterizira profesiju na ovaj način:

- djelatnost koju profesija obavlja mora biti društveno potrebna i mora se razlikovati od djelatnosti koju izvode druge grupe ljudi,
- pojedinci koji izvode tu djelatnost moraju se organizirati kao društvo i moraju utemeljiti stroge kriterije koji specificiraju tko može biti članom društva,

- moraju postojati kriteriji za primanje u profesiju; ponekad je kriterij položen stručni ispit, ali češće se traže sveučilišne kvalifikacije,

- profesija mora razviti etički kodeks koji uređuje ponašanje članstva, ali koji služi i kao osnova za dobivanje dozvole od društva da se profesija može baviti specijaliziranim djelatnošću. Interese korisnika čuva cijela profesionalna grupa. Etički je kodeks poznat javnosti i osigurava korisniku primjerenu uslugu,

- društvo podržava zahtjev profesije za stručnom samostalnošću, i to obično čini davanjem zakonske podrške. Zakonska podrška društva sankcionira kontrolu profesije nad svojim članovima³.

Prve su tri nabrojene značajke neophodne za profesiju, ali su karakteristične i za zanimanja; posljednje dvije jasno iskazuju distinkciju između zanimanja i profesije. Društvo daje profesiji autonomiju u stručnim stvarima, dozvoljava da ona samostalno odlučuje u svim pitanjima koja se javljaju u odnosu korisnik- profesija, autonomiju podupire i zakonskom regulativom, ali zahtijeva od profesije da se kao cjelina ponaša prema utvrđenim pravilima, i to uvijek tako da u najvećoj mogućoj mjeri štiti korisnika, što znači da vlastite interese podvrgava interesima društvene okoline.

Goode karakterizira profesiju kao zajednicu u kojoj su članovi vezani osjećajem jednakosti i koja je za većinu njih trajna, što znači da je napušta samo malen broj pripadnika koji su u nju jednom ušli⁸. Zajednicu karakterizira vrijednosni sustav koji dijele svi članovi, jezik koji samo djelomično razumiju laici i točno utvrđene uloge članova i nečlanova. Profesija ima moć nad svojim članovima, ali i jasno ograničeno područje djelovanja, pa prema tome i područje prostiranja moći; ona sama producira novu generaciju, i to ne biološki, već društveno - kontroliranjem selekcije nastavnika i kandidata za profesiju. Goode kaže, da profesija uživa ugled u društvu, da dakle posjeduje status, i to stoga što je društvo nagrađuje jer ne zlorabljuje svoju moć, koja potječe iz specijaliziranoga znanja koje ima. Profesionalac bi, naime, mogao iskoristiti neznanje i nemoć pojedinca korisnika, koji zavisi od njegovih usluga, ali on to ne čini. Društvo mu stoga uzvraća relativno višom nagradom od one kojom nagrađuje ostala zanimanja. Profesionalac ne zlorabljuje korisnika, jer ga vezuje etički kodeks, pisani ili nepisani, i kao član zajednice mora ga se pridržavati. Stoga profesionalac interese korisnika stavlja ispred svojih.

Ako se prisutnost skupa značajki prihvati kao model za konstituiranje profesije, onda se profesionalizacija shvaća kao proces u kojem postoji neki konačan stadij. Neka su zanimanja dosegla taj stadij i postala profesije, a druga su tek na putu da ga postignu. Model značajki polazi od pretpostavke da postoje prave, idealne profesije, koje su uzor i prototip za sva ostala zanimanja što aspiriraju postati profesijom. Zanimanja koja iskazuju samo neke od nabrojanih značajki tek se profesionaliziraju, pa se o njima često govori kao o poluprofesijama. Pri tome se potpuno zanemaruje utjecaj društvenih i povijesnih uvjeta na nastajanje profesije, zanemaruje se da se zanimanja mogu različito organizirati i iskazivati radikalne razlike u strukturi, isključuje se utjecaj državnih organa, društvenih institucija, sveučilišta itd.

Pitanje konstituiranja profesije može se povezati s načinom na koji društvo kontrolira zanimanja. Nekim zanimanjima društvo prepušta potpunu kontrolu u stvarima struke, a to znači da im prepušta definiranje usluga i kontrolu kvalitete tih usluga. Profesija onda uspostavlja vlastite norme ponašanja koje članovi moraju poštovati. Johnson, na primjer, razlikuje tri tipa kontrole⁹:

- kolegijalnu, koja je tipična za tradicionalne struke poput medicine ili prava, gdje norme ponašanja profesionalca utvrđuje i ocjenjuje cijela profesionalna zajednica, obično utjelovljena u stručnom društvu;

- patronat ili mecenatstvo kao oblik kontrole u kojem profesionalne usluge definira i vrednuje korisnik usluga;

- posrednički tip kontrole u kojem posrednici, a to su državni organi i društvene institucije posreduju između profesije i korisnika, utvrđujući način pružanja usluga, narav samih usluga i njihovu kvalitetu.

Bibliotekarstvo u nas i u svijetu ima sve značajke zanimanja: obavlja jasno definiranu djelatnost koja se razlikuje od djelatnosti ostalih zanimanja; postoji stručno znanje koje član zanimanja mora usvojiti da bi mogao obavljati poslove u djelatnosti. Bibliotekarstvo je orijentirano na pružanje usluga i stoga altruistički motivirano; ima sustav obrazovanja, koji u načelu kontrolira struka, posebnu stručnu terminologiju, komunikacijske kanale (časopise, stručne publikacije, stručne sastanke itd.) i stručno

društvo. Usprkos tomu, u literaturi se vrlo često o njemu govori kao o poluprofesiji, odnosno kao o zanimanju koje se tek profesionalizira.

Razlog zbog kojega se bibliotekarstvo teško konstituira kao profesija ponekad se veže uz karakterističnost bibliotekarskog znanja koje je skriveno od korisnika budući da oni najčešće ne vide posao koji se obavlja iza scene⁸. Bibliotekarsko je znanje usporedivo s onim što ga posjeduje nastavnik ili socijalni radnik; tu vrstu znanja laik može ili vjeruje da može sam prosuđivati i ocjenjivati. To je znanje manje ezoterično i manje specifično od specijaliziranoga znanja što ga mora imati profesija, a koje laici nemaju. Iz tih je razloga kolegijalna kontrola u bibliotekarstvu manje značajna i uglavnom prepuštena profesionalnim birokratskim ustanovama¹⁰.

Nedovoljnu profesionalizaciju bibliotekarstva neki autori pripisuju tome što je bibliotekarstvo u velikom postotku žensko zanimanje. Rossi kaže da bilo koje zvanje u kojem je visoki postotak žena ima posebnu manu "... žene snižavaju status svakoga zanimanja, jer je njihov položaj u društvu nizak"¹¹. Neki su autori "krivicu" pripisivali psihološkim karakteristikama osoba koje se posvećuju bibliotekarskom zanimanju. Bibliotekarstvo je, prema tim istraživanjima, "ženska profesija" bez obzira na stvarni spol bibliotekara. Ovakva su istraživanja utemeljena na prethodno utvrđenim "ženskim" i "muškim" karakteristikama koje treba primiti s oprezom, jer se u tipične "ženske" karakteristike ubraja i na primjer "ljubav prema knjizi" ili "sklonost prema bibliotekarskom poslu"¹¹. Valjanost je ovakvih istraživanja ozbiljno osporila J. Newmyer u radu iz 1976. godine¹². Slika o bibliotekarstvu kao ženskoj profesiji ima svoj izvor u psihološkim testovima ličnosti iz pedesetih i šezdesetih godina u SAD. No, kulturološka pristranost ovih testova, zasnovanih na stereotipnim razlikama između žena i muškaraca još s početka stoljeća i odonda ponavljanim, bez obzira na promijenjene društvene uvjete, čini ih zapravo neupotrebljivima.

Nedostatak se autoriteta također smatra razlogom otežanog konstituiranja bibliotekarstva kao profesije. Nedostatak se autoriteta veže opet uz nedovoljno znanje koje zahtijeva bibliotekarsko zanimanje, ali i uz sliku što je, o sebi bibliotekar pruža javnosti. To je slika ljubeznoga, ali bezopasnoga čovjeka koji, doduše, može pomoći, ali nikako i naškoditi. Bibliotekar ne smije uskratiti uslugu, ali je ne smije ni propisati; krajnji je izbor uvijek korisnikov.

Danielovo mišljenje da je uzrok nedovoljne profesionaliziranosti bibliotekarstva u nedostatku kolegijalne kontrole i njenoj zamjeni institucionalnom posebno je zanimljivo, jer uzima u obzir utjecaj društvene okoline na bibliotekarstvo¹⁰. Bibliotekari rade u profesionalnim institucijama - bibliotekama, koje su kao i sve društvene institucije hijerarhijski organizirane. Napredovanje u poslu u biblioteci zapravo znači napuštanje stručnih poslova i bavljenje administrativnim. Pored toga, svaka biblioteka kao institucija ima svoje posebne ciljeve koji mogu biti u sukobu s normama profesije. Sukob između odanosti profesiji i odanosti instituciji može uroditi napetošću. Ako izabere odanost instituciji, bibliotekar prestaje biti profesionalcem i postaje namještenikom. Činjenica da su najviši i najbolje plaćeni poslovi u biblioteci zapravo administrativni (planiranje, osiguravanje financiranja, utvrđivanje politike ustanove) stavlja kreativnoga ili potencijalno kreativnoga profesionalca u podređeni položaj. Profesionalni se rad zapravo slabije vrednuje.

Međupovezanost, pak, bibliotekarskih poslova u većim bibliotekama u kojima postoji podjela rada onemogućava procjenu rada pojedinca i utvrđivanje njegove vrijednosti. Nije moguće lučiti pojedine udjele pojedinaca u konačnom proizvodu bibliotekarskoga rada. Kvaliteta toga radi zavisi od previše pojedinaca. Drugim riječima, bibliotekar i ne može vidjeti proizvod svoga rada, jer taj proizvod nije samo njegov.

U malim, pak, bibliotekama, u kojima radi jedna ili nekoliko osoba, bibliotekar mora raditi sve poslove, pa i one koje bi lako mogao obaviti i paraprofesionalac. On te poslove osjeća kao teret koji ga kontinuirano sprečava da se posveti kreativnom radu. Asheim definira ovaj sukob kao trajan sukob između birokratskoga ustrojstva biblioteka i sposobnosti individualnoga bibliotekara da u svojoj organizaciji funkcionira kao kreativni profesionalac¹¹.

Nedostatak kolegijalne kontrole i njena zamjena institucionalnom kontrolom karakteristični su i za naše bibliotekarstvo. Teoretski, profesija ima kontrolu nad sustavom stručnoga obrazovanja, a to znači da ima mogućnost definiranja korpusa znanja koje kandidat za profesiju mora svladati i mogućnost utvrđivanja kriterija za selekciju kandidata i nastavnika koji prenose znanje. U nas,

međutim, postoji više različitih mogućnosti ulaska u struku. Institucija stručnih ispita postoji od 1929¹³, postdiplomski studij koji je pružao osnovna stručna znanja djelovao je od 1961. do 1979, dvogodišnji dodiplomski studij postoji od 1977. godine, a četverogodišnji studij informatologije smjer bibliotekarstvo od 1986. Postdiplomski je studij pokrenut ponovno 1987. godine na FOI u Varaždinu.

Kandidat za bibliotekarsku struku može, dakle, ući u struku ili tako da položi stručni ispit ili da završi dodiplomski studij ili da završi postdiplomski studij¹⁴. Zakonske odnosno institucionalne odredbe izjednačuju stručni ispit, diplomu i magisterij kao stručne kvalifikacije¹⁵. Da zbrka bude još veća, a stanje još kritičnije, ulazak je u struku praktično otvoren svakome. Osoba koja se zaposli u biblioteci ne mora nikada položiti stručni ispit ni završiti dodiplomski studij niti magistrirati, a zakon je naziva stručnim bibliotekarskim radnikom¹⁶.

U 1986. godini manje od 50% osoba koje su radile na mjestima bibliotekara u bibliotekama u SR Hrvatskoj imalo je završen neki oblik stručnoga obrazovanja. Činjenica se da institut stručnih ispita postoji kao usporedan oblik obrazovanja studiju bibliotekarstva već dvanaest godina zacijelo mora pripisati oklijevanju struke da izgubi i jedini oblik izobrazbe u kojem sama prosuđuje o kandidatima i u kojem sama bira osobe što provjeravaju to znanje.

Odnos bibliotekarstva i srodne informacijske djelatnosti nije jasno utvrđen, kao što nije ni odnos između dvije korespondirajuće znanosti na kojima se zasnivaju djelatnosti. Bibliotekarstvo postoji kao struka po formalnim kriterijima (Zakon o bibliotečnoj djelatnosti i bibliotekama, obrazovni programi, nomenklatura zanimanja), ali zbog nedovoljne kontrole ili monopola u odlučivanju u stvarima struke ono je prije zanimanje nego profesija. Informacijska se struka tek počinje priznavati po formalnim kriterijima (obrazovni programi), ali postoji jaka društvena presija da se ona konstituirala kao profesija.

Što se, pak, tiče odnosa tih dviju znanosti, bibliotekarstvo je danas jedna od desetak disciplina koje čine područje informacijskih znanosti. Zajedništvo ovih disciplina počiva na predmetima koje je Sveučilište u Zagrebu proglasilo obavezanim u nastavnim programima svih disciplina što pripadaju informacijskim znanostima. Na kakvim krhkim temeljima počiva to zajedništvo vidi se kad se popis predmeta tzv. zajedničke teorijske jezgre, makrodisciplina, graničnih disciplina, disciplina drugih područja i pomoćnih disciplina usporedi s popisom sastavnica bibliotečne znanosti, koji je izrađen za potrebe sveučilišne klasifikacije znanosti i predložen Republičkom komitetu za znanost i Sveučilištu¹⁷.

Bibliotekarska struka u nas, dakle, mora prihvatiti činjenicu da se odluke o budućnosti struke donose upravo sada, a da struka u njihovu donošenju sudjeluje nedovoljno. Ako želi imati kontrolu nad svojom sadašnjosti i budućnošću, bibliotekarstvo mora, prije svega riješiti pitanje vlastitoga identiteta. Tko je bibliotekar?

Da bi odgovorila na to pitanje, struka mora poznavati vlastitu prošlost koja će, prije svega, pokazati da vrijeme velikih promjena, koje izazivaju krizu identiteta, nije karakteristika samo sadašnjega trenutka. Bibliotekarstvo je staro zanimanje, iako nikada, barem do Panizzija, nije bilo karijera. Irwin ovu činjenicu formulira na sljedeći način: "Ako se uopće pamte, bibliotekari prošlih razdoblja pamte se uvijek po nečemu drugome, a ne po bibliotekarstvu... Ako postoji neka lekcija kojoj nas uči povijest, onda je ona ta da je za velikog bibliotekara potrebno nešto više od stručnoga znanja"¹⁸.

Indikativna je enciklopedijska natuknica o Kalimahu: "Kalimah je znanstvenik koji je stekao reputaciju izradom kataloga"¹⁹. Do 17. stoljeća bibliotekar je znanstvenik, bibliograf i filološki kritičar, često autor vlastitih spisa. On radi u sistemu patronata. Onaj za čiju se knjižnicu brine ima moć da diktira vrstu usluga koje želi. Odnos Thomasa Jamesa i Sir Thomasa Bodleya izvrsno ilustrira taj tip odnosa²⁰.

Polovicu 18. stoljeća Curtius smatra početkom nove literarne tradicije u Evropi, pa stoga i početkom novoga vijeka²¹. To je razdoblje okarakterizirano porastom tiskane građe i porastom broja korisnika biblioteka, što zahtijeva i novi lik bibliotekara. Sakupljača i čuvara knjiga, nadglednika skriptorija, bibliografa i filološkoga kritičara zamjenjuje čovjek koji prvenstveno mora organizirati građu da bi se ona mogla efikasno koristiti.

U priručniku namijenjenom izobrazbi bibliotekara Ebert nabraja znanja koja bibliotekar mora imati da bi se uopće mogao prihvatiti bibliotekarskoga posla: aspirant na bibliotekarski posao mora znati grčki,

latinski, njemački, engleski, francuski, talijanski, a možda i španjolski i portugalski i nešto hebrejskoga. Mora poznavati povijest književnosti, bibliografiju i osnove diplomatike. Mora imati uredan i brz rukopis; nešto znanja o uvezu da bi mogao popravljati knjige i nešto znanja o tesanju da bi mogao popraviti police za knjige. To su početna znanja, a u toku rada u knjižnici bibliotekar mora pronaći svoj sistem *organiziranja* knjiga²².

Moramo spomenuti bibliotekara koji se pamti po bibliotekarskoj karijeri, Panizzija, jer autonomiju koju katalogizatori posjeduju u mnogo većoj mjeri od ostalih bibliotekara struka duguje njemu. Ta je autonomija posljedica pobjede koju je Panizzi izvojevao nad razljućenim korisnicima i uplašenom Kraljevskom komisijom zabrinutom nad sudbinom kataloga Britanskoga muzeja, čiju je izgradnju Panizzi uvjetovao primjenom 91 pravila.

Tridesetih godina ovoga stoljeća Ortega y Gasset budućnost bibliotekara vidi u otkrivanju novih tehnika koje će dovesti do vrhunca posao započet prije nekoliko stoljeća izradom kataloga. Bibliotekar budućnosti morao bi biti odgovoran i za produkciju knjiga odnosno za otkrivanje praznina koje postoje u nekim područjima znanja. Bibliotekarov je posao i odabir pravih, vrijednih knjiga za pojedine korisnike; on omogućuje znanstveni rad selekcijom i opisivanjem građe koja govori o nekoj ideji od njezina nastanka do njezina napuštanja. Bibliotekarstvo je po Orteginiu mišljenju ušlo u svoju zrelu fazu kao profesija i mora preuzeti odgovornost zrele osobe²³.

Ako je danas struka opet u prijelomnu vremenu, važno je znati kako ona vidi bibliotekara sutrašnjice, onoga kojega obrazuje danas. Dvojnost obrazovnih programa kao da pokazuje našu nesigurnost. Bibliotekar je najprije predmetni specijalist koji posjeduje i opća bibliotekarska znanja - on poznaje organizaciju i poslovanje biblioteka, teoriju informacije i komunikacije, sociologiju, psihologiju u onoj mjeri koja mu je potrebna za rad s korisnicima, povijest knjige i knjižnica da bi znao nešto o vlastitoj prošlosti i tako mogao kompetentno suditi o današnjici, informacijske tehnike u onoj mjeri u kojoj mu je to znanje potrebno za primjenu u biblioteci.

Drugi je profil bibliotekara informacijski stručnjak, koji se opredijelio za rad u biblioteci. On posjeduje isto stručno bibliotekarsko znanje kao i prvi profil, samo što je za njega to znanje uža specijalizacija. Dvostrukost obrazovnih profila možda potječe i od toga što struka nije sasvim sigurna kakva će biti biblioteka budućnosti. Profesija je danas suočena s dvama paradigmatama: jednom koja biblioteku budućnosti zamišlja kao biblioteku bez zidova, kao mrežu specijaliziranih baza podataka povezanih telekomunikacijskim vezama, biblioteku koja počiva na novoj i relevantnoj informaciji. Građu ove biblioteke, prije svega, čine znanstvene i tehnološke informacije, prijeko potrebne za razvoj svake zemlje i njenu političku samostalnost²⁴. Biblioteka koja pruža pristup takvim informacijama ključna je institucija za razvoj društva. Osobe koje donose političke odluke smatraju takvu biblioteku prijeko potrebnom; bibliotekari se za nju mogu opredijeliti u nadi da će poboljšati svoj status ili povećati moć profesije. Kad bi razvoj i inovacije doista ovisili samo o novim, relevantnim informacijama i kad bi znanost i tehnologija bili dostatni za razvoj društva, i ta bi paradigma bila primjerena. No, povijest, kaže Butler, obiluje primjerima kulturnih katastrofa kad se riječ znanost upotrebljavala samo u smislu prirodnih znanosti ili samo u smislu tehničkih ili samo u smislu humanističkih znanosti. Znanost obuhvaća sve tri komponente, a sama je, pak, samo jedna sastavnica one kohezijske snage koja konstituira društvo: kulture²⁵. Biblioteka s kulturnom funkcijom, međutim, ne nudi moć, ona pruža samo mudrost²⁶.

Bibliotekarska je profesija u ovome času suočena s izborom. Ona mora reći kako zamišlja biblioteku i bibliotekara u bliskoj budućnosti i mora argumentirati svoj izbor. Ona mora poznavati argumente drugih da bi mogla braniti svoje. Ako bibliotekarstvo hoće biti profesijom, a to znači zanimanjem koje samo sebe kontrolira, ono mora steći znanje o sebi i o društvenoj okolini. Stjecanje toga znanja uvjet je za potpunu profesionalizaciju.

BILJEŠKE

1. Klaić, Bratoljub. Veliki rječnik stranih riječi. Zagreb : Zora, 1968 . Akademijin rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika u 12.

- svesku koji je objavljen 1952. profesiju još uvijek tumači u izvornome značenju kao "redovnički zavjet". U Iveković-Brozovom rječniku riječi profesija nema.
2. Opća enciklopedija Jugoslavenskoga leksikografskoga zavoda. Zagreb : JLZ, 1980. Sv. 6.
 3. Dunkerley, David. Occupations and society. London : Routledge & Kegan, 1975.
 4. Duman, Daniel. The creation and diffusion of a professional ideology in nineteenth century England. // Sociological review 27(1979), 113-138.
 5. Citirano prema: Johnson, Terence J. Professions and power. London : Macmillan, 1972, reprinted 1981.
 6. Kriterije navode Asheim, Lester. Librarians as professionals. // Library trends 27(1978/79), 225-257. Shera, Jesse H. Introduction to library science. Littleton, Colo. : Libraries Unlimited, 1976.
 7. Barber, Bernard. Some problems in the sociology of the professions. // Daedalus 92(1963), 669-688.
 8. Goode, William J. The librarian : from occupation to profession. // Library quarterly 31(1961), 306-320.
 9. Johnson, Terence J. Professions and power. London : Macmillan, 1972, reprinted 1981.
 10. Daniel, Evelyn H. Values, norms and the role of librarian. // Reader in introduction to librarianship / ed. by M. Reynolds. 1974, 555-566.
 11. Citirano prema: Asheim, Lester. Librarians as professionals. // Library trends 27(1978/79), 225-257.
 12. Newmyer, Jody. The image problem of the librarian : femininity and social control. // Journal of library history 11(1976), 44-67.
 13. Rojnić, Matko. Nacionalna i sveučilišna biblioteka. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1974, str. 50.
 14. Nekadašnji postdiplomski studij, kao što je već rečeno, davao je osnovna stručna znanja koja se danas predaju na dodiplomskom studiju, ali, nažalost, i nedavno osnovani postdiplomski studij na FOI Varaždin kandidat može upisati, iako prethodno nije završio dodiplomski studij.
 15. Pravilnik o polaganju stručnih ispita u bibliotekarskoj struci. Narodne novine 37(1981).
 16. Zakon o bibliotečnoj djelatnosti i bibliotekama. Narodne novine 25(1973). Čl. 44.
 17. Autorica tekstova koji su predloženi Republičkom komitetu za znanost, tehnologiju i informatiku i Sveučilištu u Zagrebu jest mr. Mira Mikačić.
 18. Irwin, R. The English library, 1966. Citirano prema: Bengel, R. C. Libraries and cultural change. London : C. Bingley, 1986, str. 247. Slično govori i: Winger, H. W. Aspects of librarianship : a trace work of history. // Library quarterly 31(1961), 321-335.
 19. Encyclopaedia international. [S. l.]: Lexicon Publ., 1982, sv. 3.
 20. Norris, Dorothy M. A history of cataloguing and cataloguing methods : 1100-1850. London : Grafton, 1939.
 21. Curtius, Ernst Robert. Evropska književnost i latinsko srednjovjekovlje. Zagreb : Matica hrvatska, 1971.
 22. Winger, H. W. Aspects of librarianship : a trace work of history. // Library quarterly 31 (1961), 321-335.
 23. Ortega y Gasset, Jose. The mission of the librarian. // Antioch review 21(1961), 133-154.
 24. Strategija tehnološkog razvitka Jugoslavije. // Službeni list SFRJ 32(1987), 810-827.
 25. Butler, Pierce. Librarianship as a profession. // Library quarterly 21(1951), 235-247.
 26. O tome vidi više: Larsen, Svend. The idea of an electronic library : a critical essay. // Libri 38(1988), 159-177 i Fabian, Bernhard. Libraries and humanistic scholarship. // Journal of librarianship 18(1986), 79-92.